

Memorandum Johna Snowa: ako na úspešný boj s Covid-19

Česká republika stojí v súčasnosti celosvetovo na poprednom mieste v počte nových prípadov, hospitalizácii a úmrtí (WHO, ECDC). Rozhodli sme sa preto zverejniť Memorandum Johna Snowa, ktoré je dielom medzinárodnej komunity vedcov v oblasti verejného zdravia a bolo zverejnené v prestížnom lekárskom časopise The Lancet. Doposiaľ ho podpísalo viac než 6900 expertov z najrôznejších medicínskych i nemedicínskych odborov, ako je epidemiológia, pediatria, virológia, infektológia, zdravotná politika, sociológia, psychológia, psychiatria, matematické modelovanie, etika, teológia atď. Memorandum podpísalo k dnešnému dňu tiež niekoľko odborníkov zo Slovenskej republiky a Českej republiky, ktorých zoznam nájdete nižšie.

Cieľom memoranda je zrozumiteľné informovanie verejnosti o Covid-19, založené na vedeckých poznatkoch. Jeho zverejnenie v Českej republike je reakciou na to, že stále dochádza k bagatelizácii pandémie Covid-19, čo je okrem iného aj jednou z príčin vzniku intenzívnej druhej vlny. V prvom rade sa jedná o názory, ktoré priebeh a dôsledky ochorenia Covid-19 povrchným spôsobom porovnávajú so sezónnou chrípkou, ignorujú alebo sponchýňujú počet obetí i závažnosť následných komplikácií, snažia sa prenášať väčšinu zodpovednosti na rizikové skupiny a periodicky vyzývajú k nebezpečnej stratégii „premorovania“ (prirodzenej imunizácie) celej populácie, ktorá by viedla k rozvratu zdravotníctva a nikde na svete nebola úspešne realizovaná.

Nesúhlasíme tiež s rozšíreným názorom považujúcim pandémiu za „nevyhnutný prírodný jav“, ktorý je len málo ovplyvniteľný. Je tomu práve naopak, skúsenosti z úspešných krajín ako napr. Južná Kórea, Japonsko, Thajsko, Vietnam, Nový Zéland a mnoho ďalších ukazujú, že včasné a dôsledné nefarmakologické intervencie chránia zdravie i životy obyvateľov. Vedú taktiež k ďaleko menšiemu poškodeniu ekonomiky, pričom v uvedených krajinách život pokračuje takmer v normálnych podmienkach. Až do sprístupnenia prevencijnej vakcíny (čo môže byť k dispozícii v horizonte niekoľko mesiacov), by hlavnou odpoveďou na pandémiu mala byť snaha o čo najväčšie potlačenie prostredníctvom hygienických opatrení, dostatočného testovania, dodržiavania karanténnych opatrení a ďalších známych prostriedkov.

Ako ďalej uvádzajú autori memoranda: „Vo veľkej časti Európy, USA a mnohých ďalších krajinách sveta sa opäť intenzívne zvyšujú počty prípadov ochorenia Covid-19. Je nevyhnutné jednať rozhodne a bez váhania. Účinné opatrenia ku kontrole prenosu infekcie je potrebné realizovať na úrovni celej spoločnosti. Musia byť podporené finančnými a sociálnymi programami, ktoré vzbudia kladnú celospoločenskú reakciu a prispejú k riešeniu nerovností, ktoré pandémia prehlbuje.“

Táto vedecká výzva chce verejnosť oboznámiť s konsenzom zahraničných odborníkov, ktorý je veľakrát v českej a slovenskej debate o Covid-19 veľakrát ignorovaný a namiesto neho sú prezentované najrôznejšie svojrázne alternatívy, ktoré sa už viackrát ukázali ako nebezpečné a nemajú oporu v súčasnom vedeckom poznaní. Snaha o „kompromisné“ riešenie pandémie namiesto jej efektívneho potlačenia má za následok vznik nestabilnej situácie a otvára priestor pre opätovné exponenciálne šírenie. Výsledkom prístupov nezaložených na vedeckých poznatkoch sú súčasné veľké straty na zdraví, životoch i majetku, ktorým by bolo možné sa vyhnúť. Pokiaľ budeme i naďalej vedecký konsenzus ignorovať, tieto straty budú ďalej narastať. Je čas k nekompromisnému záväzku efektívne

chrániť verejné zdravie a tým aj ďalšie dôležité hodnoty našej spoločnosti.

Signatári memoranda z Českej a Slovenskej republiky (abecedne), aktualizované k 14.11.2020 :

doc. Ing. Luděk Berec, Dr.,
doc. MUDr. Alexandra Bražinová, PhD., MPH,
PhDr. David Černý, Ph.D., Ing. Jan Červenka,
Prof. RNDr. Jaroslav Flegr, CSc.,
prof. RNDr. Libor Grubhoffer, CSc., Hon. D.Sc., dr. h. c.,
Prof. Zdenek Hel, Ph.D., Prof. RNDr. Václav Hořejší, CSc.,
Mgr. Ing. Jiří Hudeček, Ph.D., PhDr. Petr Jedlička,
doc. RNDr. Jan Konvalinka, CSc., Mgr. Robin Kopecký,
MUDr. Milan Kulkovský, Ing. René Levínský, Ph.D.,
MUDr. Juraj Mesík, RNDr. Stanislav Mihulka, Ph.D.,
doc. Ing. Daniel Münich, Ph.D., Mgr. Roman Neruda, CSc.,
Daniel D. Novotný, Ph.D., RNDr. Lenka Přibyllová, Ph.D.,
Prof. Hynek Pikhart, Ph.D., doc. MUDr. Peter Sabaka Ph.D.,
MUDr. Petr Smejkal, MUDr. Petr Sucharda, CSc.,
Prof. MUDr. Pavel Ševčík, CSc., Mgr. Josef Šlerka, Ph.D.,
RNDr. Martin Šmíd, Ph.D., MUDr. Jaromír Šrámek,
doc. MUDr. Jan Trnka, Ph.D., Mgr. Martin Zach

Organizačný tím:

Daniel D. Novotný, Ph.D.
PhDr. Petr Jedlička,
PhDr. David Černý, Ph.D.

Kontakty:

Daniel Novotný, Ph.D.: novotnyd@tf.jcu.cz
PhDr. David Černý, Ph.D.: david.cerny@ilaw.cas.cz
PhDr. Petr Jedlička, doc.: pjedlick@kfi.zcu.cz

- [1] <https://covid19.who.int/region/euro/country/cz>
<https://ourworldindata.org/coronavirus>
- [2] Memorandum je pomenované podľa anglického lekára Johna Snowa (1813 – 1858), považovaného za jedného z najväčších zakladateľov modernej epidemiológie a priekopníka zavedenia anestézie a hygieny.
- [3] [www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)32153-X/fulltext](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)32153-X/fulltext),
<https://www.johnsnowmemo.com/endorsements.html>

Memorandum Johna Snowa

Vedecký konsenzus k pandémie Covid-19

Zdroj: Alwan, NA et al. „Scientific consensus on the COVID-19 pandemic: we need to act now“
The Lancet. 396, issue 10260, e71-e72, October 31, 2020
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)32153-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)32153-X)

Vírus SARS-CoV-2 (severe acute respiratory syndrom, coronavirus 2, závažný akútny respiračný syndróm koronavírus 2) infikoval viac než 35 miliónov ľudí po celom svete. Svetová zdravotnícka organizácia zaznamenala k 12. októbru viac než 1 milión obetí tohto vírusu. S tým ako druhá vlna Covid-19 zasahuje Európu a s blížiacou sa zimou, potrebujeme jasnú komunikáciu rizík predstavovaných Covid-19 a účinných stratégií boja proti nim. Týmto zdieľame svoj pohľad na súčasný konsenzus opierajúci sa o vedecké poznatky ohľadne ochorenia Covid-19.

SARS-CoV-2 sa šíri kontaktom (väčšími kvapôčkami a aerosólom) a prenosom na väčšiu vzdialenosť prostredníctvom aerosólu, najmä v zle vetranom prostredí. Jeho vysoká infekčnosť [1] v kombinácii so zraniteľnosťou naivnej populácie, vytvára podmienky pre rýchle komunitné šírenie. Úmrtnosť na ochorenie Covid-19 je niekoľkonásobne vyššia než u sezónnej chrípky [2] a infekcia vírusom môže viesť k dlhodobému ochoreniu, a to aj u mladých, predtým zdravých ľudí (tzv. dlhodobý covid, long covid) [3]. Tiež nie je jasné, ako dlho trvá ochranná imunita [4]. SARS-CoV-2 je navyše schopný znovu infikovať jedincov, ktorí ochorenie už prekonali, čo platí aj pre iné sezónne koronavírusy. Početnosť reinfekcií nie je známa [5]. Prenos vírusu je možné obmedziť zachovávaním fyzických odstupov, používaním tvárových rúšok, hygienou rúk a dýchacích ciest a vyhýbaním sa väčším skupinám ľudí a zle vetraným priestorom. Kľúčové pre obmedzenie prenosu vírusu je rovnako rýchle testovanie a trasovanie kontaktov. Svetová zdravotnícka organizácia tieto opatrenia odporúča už od počiatku pandémie.

V počiatkovej fáze pandémie nariadilo veľa krajín lockdown (reštrikcie platné pre všetkých, vrátane pokynov zdržovať sa doma a pracovať z domu), aby sa rýchle šírenie vírusu spomalilo. Bolo to nevyhnutné pre zníženie úmrtnosti [6], [7], aby nedošlo k preťaženiu zdravotníctva a získal sa čas na prípravu protipandemických nástrojov k potlačovaniu šírenia infekcie po rozvoľnení lockdownu. Aj keď lockdown narušuje bežný život spoločnosti a negatívne ovplyvňuje psychické a fyzické zdravie a ekonomiku, často sa prejavili tieto negatívne dôsledky výraznejšie v krajinách, ktoré neboli schopné využiť čas v priebehu a po lockdowne k tvorbe efektívnych nástrojov kontroly šírenia infekcie. Vzhľadom k tomu, že v týchto krajinách neexistujú zodpovedajúce opatrenia pre riadenie pandémie a ich spoločenských dopadov, čelia tieto krajiny pokračujúcim reštrikciám.

Nemožno sa diviť, že dôsledkom je všadeprítomná demoralizácia a strata dôvery. Nástup druhej vlny a uvedomenie si problému, ktorý leží pred nami, vedie k obnoveniu záujmu o získanie kolektívnej

imunity. Tá by mala byť získaná veľkým a nekontrolovaným prepuknutím epidémie v nízko rizikovej populácii pri súčasnej ochrane zraniteľných osôb.

Ide ale o chybnú a nebezpečnú stratégiu bez opory vo vedeckých poznatkoch.

Akákoľvek stratégia riadenia pandémie, ktorá sa spolieha na imunitu získanú voľným priebehom infekcie Covid-19, je chybná. Nekontrolovaný prenos infekcie medzi mladšími jedincami predstavuje riziko výraznej morbidít [3] a mortality v celej populácii. Okrem strát na ľudských životoch a zdraví, by to malo dopad aj na možnosť vykonávať svoje zamestnanie, zahltalo by to zdravotníctvo a tým i obmedzilo akútnu a bezpečnú starostlivosť.

Navyše neexistuje žiadny vedecký dôkaz dlhodobej ochrannej imunity proti vírusu SARS-Cov-2 po prekonanom ochorení [4], endemický prenos, ktorý by bol dôsledkom postupne sa znižujúcej imunity, by predstavoval trvalé riziko pre zraniteľné časti populácie. Takáto stratégia by pandémiu Covid-19 nezastavila a viedla by k novým epidémiám, ako k tomu dochádzalo u mnohých infekčných ochorení pred zavedením očkovania. Ďalším dôsledkom by bolo nepriateľné zaťaženie hospodárstva a zdravotníckych pracovníkov, z nich mnohí by zomreli na Covid-19 alebo zažili traumy, pretože by museli praktikovať medicínu katastrof. Stále ešte nerozumieme dôvodom, prečo niektorých pacientov postihuje dlhodobý covid [3]. Vymedziť skupinu ohrozených jedincov tvorí v niektorých regiónoch až 30% [8]. Dlhodobá izolácia veľkých častí obyvateľstva nie je prakticky možná a je veľmi neetická. Empirické poznatky z mnohých krajín ukazujú, že nie je možné obmedziť nekontrolované šírenie infekcie iba na určité časti spoločnosti. Takýto prístup tiež môže prehĺbiť socioekonomickú nerovnosť a štrukturálnu diskrimináciu, na ktorú nás už pandémie upozornila. Zvláštne úsilie na ochranu najzraniteľnejších osôb je nevyhnutné, ale musí ísť ruka v ruku s komplexnou ochranou obyvateľstva na celospoločenskej úrovni.

Vo veľkej časti Európy, USA a mnohých ďalších krajinách sveta opäť čelíme intenzívne sa zrýchľujúcemu nárastu počtu prípadov ochorenia Covid-19. Je nevyhnutné jednať rozhodne a bez váhania. Účinné opatrenia poskytujúce nástroje na kontrolu prenosu infekcie je potrebné uskutočňovať na úrovni celej spoločnosti. Musí byť podporená finančnými a sociálnymi programami, ktoré povzbudia kladnú celospoločenskú reakciu a prispejú k riešeniu nerovností, ktoré pandémie prehĺbuje. V krátkodobom horizonte budú pravdepodobne nutné trvalejšie reštrikcie obmedzujúce prenos patogénu a vylepšenie

neefektívnych nástrojov reakcie na pandémiu, aby sa zabránilo budúcim lockdownom. Zmyslom týchto obmedzení je efektívne potlačenie šírenia vírusu SARS-CoV-2, čo umožní rýchlu detekciu lokálnych ohnísk šírenia a rýchlu reakciu v podobne efektívnych a komplexných nástrojov vyhľadávania, testovania, trasovania a podpory, aby sa život mohol vrátiť takmer do normálu, bez toho, aby bolo nutné pristúpiť k celospoločenským reštrikciám. Ochrana našej ekonomiky je previazaná s možnosťou kontroly šírenia ochorenia Covid-19. Je nevyhnutné chrániť pracovníkov a vystríhať sa dlhodobej neistoty.

Japonsko, Nový Zéland a ďalšie krajiny nám ukázali, že robustné intervencie na ochranu verejného zdravia umožňujú kontrolu prenosu infekcie, čo umožňuje návrat života takmer do normálu. Takto úspešných krajín existuje celá rada. Všetky poznatky ukazujú jedným smerom: kontrola šírenia ochorenia Covid-19 predstavuje najlepší spôsob ako chrániť našu spoločnosť a ekonomiku až do okamihu, kedy budeme mať v nadchádzajúcich mesiacoch k dispozícii bezpečné a účinné vakcíny a liečebné postupy. Nemôžeme sa nechať zviest názormi, ktoré podkopávajú účinnú reakciu, je nevyhnutné, aby sme jednali neodkladne a v zhode s vedeckými poznatkami.

Na podporu tejto výzvy podpíšte prosím John Snow Memorandum.

(Publikované so zvoľením a v kooperácii s iniciátormi John Snow Memoranda. Víťame českých i slovenských lekárov a expertov v oblasti verejného zdravia i ďalších odborníkov a výskumníkov, ktorí by radi memorandum podporili. Memorandum je možné podpísať aj priamo na stránke: <https://www.johnsnowmemo.com>).

Online verzia memoranda sa nachádza na webe www.etikaepidemie.cz

- [1] Hao X Cheng S Wu D Wu T Lin X Wang C Reconstruction of the full transmission dynamics of COVID-19 in Wuhan. *Nature*. 2020; 584: 420-424
- [2] Verity R Okell LC Dorigatti I et al. Estimates of the severity of coronavirus disease 2019: a model-based analysis. *Lancet Infect Dis*. 2020; 20: 669-677
- [3] Nature Long COVID: let patients help define long-lasting COVID symptoms. *Nature*. 2020; 586: 170.
- [4] Chen Y Tong X Li Y et al. A comprehensive, longitudinal analysis of humoral responses specific to four recombinant antigens of SARS- -CoV-2 in severe and non-severe COVID-19 patients. *PLoS Pathog*. 2020; 16:e1008796
- [5] Parry J COVID-19: Hong Kong scientists report first confirmed case of reinfection. *BMJ*. 2020; 370:m3340
- [6] Flaxman S Mishra S Gandy A et al. Estimating the effects of non- -pharmaceutical interventions on COVID-19 in Europe. *Nature*. 2020; 584: 257-261
- [7] Dehning J Zierenberg J Spitzner FP et al. Inferring change points in the spread of COVID-19 reveals the effectiveness of interventions. *Science*. 2020; 369:eabb9789
- [8] Clark A Jit M Warren-Gash C et al. Global, regional, and national estimates of the population at increased risk of severe COVID-19 due to underlying health conditions in 2020: a modelling study. *Lancet Glob Health*. 2020; 8: e1003-e1017

Preklad CZ:

Daniel D. Novotný, Ph.D., PhDr. Petr Jedlička, PhDr. David Černý, Ph.D.

Preklad SK:

Ing. Marianna Kleinová

Kontaktná osoba pre signatárov v ČR a SR:

Daniel D. Novotný, Ph.D.: novotnyd@tf.jcu.cz

